

10. Maddi S., Khoshaba D. *Hardiness and Mental Health // Journal of Personality Assessment*. 1994. Vol. 63. № 2. — P. 265–274.

Dzvonyk G.P. The research of psychophysiological components of professional vitality of managers. The paper deals with the actual problem of professional viability of managers of commercial organizations. The article analyzes the results of an experimental study conducted with managers of commercial organizations in Kyiv. In the course of the experimental study, psychophysiological patterns of the professional viability of managers were studied. According to the empirical study revealed common psychophysiological components and components of the professional vitality of managers of commercial organizations. The most important factors that contribute to the formation of personality sustainability and improve the professional viability of managers and positively affect management activities are stress, adaptive potential, the ability to self-regulation and self-reflection, self-esteem, behavioral regulation, value regulation, value. Professional resilience characterizes a manager's ability to successfully cope with professional problems, withstand difficult life situations, helps strike a balance between risk factors and protective factors, and is realized through openness to the new, a willingness to act, social support and a successful adaptation.

Key words: professional viability, professional activity, general level of professional self-realization, intra-professional self-realization, external-professional self-realization, professional self-efficacy.

УДК 159.9

Зеленська З.П.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ БАР'ЄРІВ У МІЖОСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Зеленська З.П. Психологічні особливості емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні учнів основної школи. У статті викладено результати емпіричного дослідження, проведеного в експериментальній та контрольній групах, яке було спрямоване на визначення психологічних особливостей емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні учнів основної школи. Встановлені відмінності за показниками емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні між учнями контрольної та експериментальної груп. Зазначено, що учні контрольної групи більш схильні до неадекватного прояву емоцій, домінування в них негативних емоцій, небажання зближуватися з людьми, а також у них виявлена більша кількість загальної суми емоційних бар'єрів. Також визначено, що в учнів контрольної групи за високих показників неадекватного прояву емоцій показники фрустрації потреби у досягненні успіху та страх не відповідати очікуванням оточення знижуються, і навпаки, що нижчого рівня в них показники неадекватного прояву емоцій, то тим вищого рівня в них фрустрація потреби у досягненні успіху та страх не відповідати очікуванням оточення. А що вищого рівня у них стає шкільна тривожність та страх перевірки завдань, то тим негнучкіші й невиразніші стають їхні емоції. Результати проведеного емпіричного дослідження вказують на необхідність розробки та впровадження корекційної програми, спрямованої на зниження емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні та шкільної тривожності.

Ключові слова: емоційні бар'єри, міжособистісне спілкування, потреба у спілкуванні, учень основної школи, шкільна тривожність.

Зеленская З.П. Психологические особенности эмоциональных барьеров в межличностном общении учащихся основной школы. В статье изложены результаты эмпирического исследования, проведенного в экспериментальной и контрольной группах, которое было

направлено на определение психологических особенностей эмоциональных барьеров в межличностном общении учащихся основной школы. Установлены различия по показателям эмоциональных барьеров в межличностном общении между учениками контрольной и экспериментальной групп. Отмечено, что ученики контрольной группы более склонны к неадекватному проявлению эмоций, доминированию у них негативных эмоций, нежеланием сближаться с людьми, а также у них выявлено большее количество общей суммы эмоциональных барьеров. Также определено, что у учащихся контрольной группы при высоких показателях неадекватного проявления эмоций показатели фрустрации потребности в достижении успеха и страх не соответствовать ожиданиям окружающих снижаются, и наоборот, чем более низкого уровня в них показатели неадекватного проявления эмоций, тем более высшего уровня в них фрустрация потребности в достижении успеха и страх не соответствовать ожиданиям окружающих. А чем высшего уровня у них школьная тревожность и страх проверки задач, тем более негибкими и невыразительными являются их эмоции. Результаты проведенного эмпирического исследования указывают на необходимость разработки и внедрения коррекционной программы, направленной на снижение эмоциональных барьеров в межличностном общении и школьной тревожности.

Ключевые слова: эмоциональные барьеры, межличностное общение, потребность в общении, ученик основной школы, школьная тревожность.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вважається, що одним із найважливіших чинників розвитку особистості є спілкування. Особливої уваги потребує спілкування учнів основної школи, оскільки у підлітковому віці воно є дуже важливим аспектом, провідною діяльністю.

Спілкування як комунікативна діяльність, детермінована системою мотивів, домінуючим серед яких є комунікативний мотив, з самого початку стає рушійною силою психічного розвитку дитини. В результаті діяльності спілкування складається система “внутрішніх” умов, якими, за С.Л. Рубінштейном, виступає особистість з її багаторівневою структурою, складною системою потреб, інтересів, схильностей, настановлень, емоцій, цілей, тобто мотивів [11].

Проблеми спілкування розглядаються у працях корифеїв психологічної науки: В.Г. Ананьєва, О.О. Бодальова, Л.С. Виготського, О.М. Леонтьєва, Б.Ф. Ломова, А.Р. Лурії, В.М. М’ясищева, А.В. Петровського та інших.

По-перше, *спілкування* – це особливий тип діяльності (комунікативна діяльність). По-друге – це умова здійснення будь-якої діяльності, а по-третє, результат діяльності, що спеціально задається [Цит за [1]].

Найбільш виражені емоційні реакції та переживання виникають у критичні моменти розбалансованості динамічного процесу взаємодії особистості і суспільства, у так звані «критичні періоди». Саме такий період виникає під час переходу дитини з молодшого шкільного у підлітковий вік [9].

В процесі спілкування у підлітків можуть виникати різноманітні труднощі. Позаяк неефективні комунікації – одна з головних причин виникнення проблем у спілкуванні [10]. Однією з таких проблем є емоційні бар’єри у міжособистісному спілкуванні. Психологами і педагогами емоційні бар’єри розглядаються як різновид психологічних бар’єрів [2; 4].

Розробкою проблеми сутності, способів походження, функцій, класифікації психологічних бар’єрів займалися І. Андрєєва, Е. Берн, О. Бодальов, В. Кан-

Калік, М. Кідалова, В. Куніцина, В. Лабунська, О. Лещинська, П. Лушин, С. Назметдінова, М. Подимов, Б. Паригін, Є. Рогов, О. Цуканова, М. Шевадрін, Т. Ексакусто, Н. Яковльова та ін. [3].

Також актуальною в підлітковому віці є проблема шкільної тривожності, і соціальної, і шкільної [5]. На думку А. Микляєвої та П. Румянцевої, причиною виникнення тривожності в підлітковому віці завжди є внутрішній конфлікт, суперечливість прагнень підлітків, коли одне бажання суперечить іншому, одна проблема заважає іншій. Суперечливий внутрішній стан школяра підліткового віку може бути викликаний різними чинниками:

- відсутністю у школяра фізичної безпеки, ворожістю зі сторони дорослих, суперечливими вимогами до підлітка, які надходять з різних джерел;
- неадекватними вимогами батьків, які не відповідають можливостям і прагненням школяра;
- авторитарним стилем спілкування дорослого з дитиною;
- хронічною або епізодичною навчальною неуспішністю;
- зміною системи оцінки та контролю знань;
- значним зростанням навчального навантаження, пов'язаного з підготовкою до вступу у вищі навчальні заклади.

Усе це, загалом, і є причинами виникнення тривожності, що зумовлює у підлітка виникнення почуття втрати опори, невпевненості у довіллі, небажання спілкуватися [7].

Для успішного спілкування мають значення, на думку психологів, три чинники: надійність комунікатора; зрозумілість його повідомлень; врахування зворотних зв'язків щодо того, наскільки правильно його зрозуміли [Цит. за [77]].

Професор О.М. Корніяка зазначає, що «умовою успішності професійної діяльності й особистого життя, ефективності взаємодії з іншими людьми є вміння спілкуватися, вміння встановлювати і підтримувати контакти з людьми, здатність до соціально-комунікативної адаптації і, зрештою, вміння змінювати і контролювати свою поведінку в умовах примноження сфер комунікації і проблемних ситуацій. Тобто вміння здійснювати діяльність спілкування (комунікативну діяльність), що вимагає від суб'єкта цієї діяльності володіння інструментом її реалізації – компетентністю у спілкуванні, або комунікативною компетентністю». Згідно з її визначенням комунікативна компетентність – це «складно організоване, внутрішньо суперечливе поєднання комунікативних знань і вмінь, що відображають цілі та результати здійснюваної суб'єктом спілкування комунікативної діяльності» [Цит. за [6]].

Аналіз спеціальної науково-психологічної літератури показує, що проблемам спілкування та пов'язаним з ним проблемам присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених. А проблема емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні учнів основної школи в процесі засвоєння іншомовної лексики та їхні психологічні особливості, потребує, на нашу думку, експериментального дослідження.

Мета дослідження полягає у висвітленні результатів експериментального дослідження психологічних особливостей емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні учнів основної школи.

Виклад основного матеріалу. Вибірку нашого дослідження склали 126 учнів основної школи, які навчаються у 6-х і 7-х класах. З них 106 учнів Києво-Печерського ліцею № 171 «Лідер» (експериментальна група) та 20 учнів Кловського ліцею (контрольна група). Для дослідження психологічних особливостей емоційних бар'єрів у спілкуванні учнів основної школи було використано: методу «Діагностика емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні» (за В.В. Бойко) та методу діагностики рівня шкільної тривожності (за Філіпсом).

Кількісно-якісний аналіз та інтерпретація результатів дослідження здійснювалися з використанням описової статистики відсоткового розподілу за допомогою математичних методів обробки емпіричних даних (версія 23 комп'ютерної програми Statistical Package for the Social Science (SPSS) for Windows).

За методикою «Діагностика емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні» (за В.В. Бойко) було визначено наявність емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні в учнів експериментальної (ліцей «Лідер») та контрольної груп (Кловський ліцей) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Емоційні бар'єри в міжособистісному спілкуванні учнів основної школи

	Експериментальна група	Контрольна група
Повністю відсутні	4,7%	-
Не заважають спілкуватися	9,4%	-
Є деякі емоційні проблеми в спілкуванні	32,1%	5,4%
Певною мірою ускладнюють взаємодію з людьми	42,5%	57,8%
Шкоднують встановленню контактів з оточенням	11,3%	36,8%

Як ми можемо бачити з таблиці 1, показник «повністю відсутні» в учнів експериментальної групи становить 4,7% а 9,4% учнів цієї ж групи емоційні бар'єри в міжособистісному спілкуванні не заважають спілкуватися. Мають деякі емоційні проблеми в спілкуванні – 32,1% учнів експериментальної групи на відміну від 5,4% учнів контрольної групи. При цьому у 57,8% учнів контрольної групи емоційні бар'єри певною мірою ускладнюють взаємодію з людьми, а в учнів експериментальної групи таких – 42,5%. У 36,8% учнів контрольної групи та в 11,3% учнів експериментальної групи емоційні бар'єри шкоднують встановленню контактів з оточуючими.

Також за цією методикою було визначено емоційні бар'єри за наступними шкалами: невміння керувати емоціями, дозувати їх; неадекватний прояв емоцій; негнучкість та невиразність емоцій; домінування негативних емоцій; небажання зближуватися з людьми на емоційній основі. У таблиці 2 наведено результати дослідження за шкалою невміння керувати емоціями.

Таблиця 2

Невміння керувати емоціями

	Експериментальна група	Контрольна група
Повністю відсутні	94,3%	95,0%
Не заважають спілкуватися	5,7%	5,0%
Є деякі емоційні проблеми в спілкуванні	-	-
Певною мірою ускладнюють взаємодію з людьми	-	-
Шкодять встановленню контактів з оточенням	-	-

Отже, ми бачимо, що за цією шкалою показники і в експериментальній, і в контрольній групах майже однакові.

У таблиці 3 наведено результати дослідження за шкалою неадекватного прояву емоцій.

Таблиця 3

Неадекватний прояв емоцій

	Експериментальна група	Контрольна група
Повністю відсутні	85,8%	70,0%
Не заважають спілкуватися	14,2%	30,0%
Є деякі емоційні проблеми в спілкуванні	-	-
Певною мірою ускладнюють взаємодію з людьми	-	-
Шкодять встановленню контактів з оточенням	-	-

За шкалою «неадекватний прояв емоцій» ми бачимо такі відмінності: в експериментальній групі ці показники повністю відсутні у 85,8% учнів, а в контрольній групі – у 70,0 %; не заважають спілкуватися – 14,2% учнів експериментальної групи та 30,0% контрольної.

У таблиці 4 наведено результати дослідження за шкалою негнучкості та невиразності емоцій.

Як видно з табл. 4, за шкалою «негнучкість та невиразність емоцій» повністю відсутні показники в учнів контрольної групи, а в учнів експериментальної групи таких – 95,3% , а 4,7% учнів цей показник не заважає спілкуватися.

Таблиця 4

Негнучкість та невиразність емоцій

	Експериментальна група	Контрольна група
Повністю відсутні	95,3%	100%
Не заважають спілкуватися	4,7%	-
Є деякі емоційні проблеми в спілкуванні	-	-
Певною мірою ускладнюють взаємодію з людьми	-	-
Шкодять встановленню контактів з оточенням	-	-

У таблиці 5 наведено результати дослідження за шкалою домінування негативних емоцій. Ми бачимо, що за цією шкалою повністю відсутні показники в учнів контрольної групи, а в учнів експериментальної групи таких – 97,2% , а 2,8% учнів цей показник не заважає спілкуватися.

Таблиця 5

Домінування негативних емоцій

	Експериментальна група	Контрольна група
Повністю відсутні	97,2%	100%
Не заважають спілкуватися	2,8%	-
Є деякі емоційні проблеми в спілкуванні	-	-
Певною мірою ускладнюють взаємодію з людьми	-	-
Шкодять встановленню контактів з оточенням	-	-

У таблиці 6 наведено результати дослідження за шкалою небажання зближуватися з людьми. Ми бачимо, що в експериментальній групі повністю відсутні показники за цією шкалою у 97,2% учнів, а в контрольній – у 73,6%. Не заважають спілкуватися в експериментальній групі – 2,8% учнів, а в контрольній – 21,1% учнів. Присутні деякі проблеми в спілкуванні у 5,3% учнів контрольної групи.

Позаяк експериментальні дані не відповідають нормальному розподілу, то для їхньої статистичної обробки використали непараметричні тести, зокрема U-Манна Уїтні – для визначення відмінностей між учнями експериментальної та контрольної груп.

Таблиця 6

Небажання зближуватися з людьми

	Експериментальна група	Контрольна група
Повністю відсутні	97,2%	73,6%
Не заважають спілкуватися	2,8%	21,1%
Є деякі емоційні проблеми в спілкуванні	-	5,3%
Певною мірою ускладнюють взаємодію з людьми	-	-
Шкодять встановленню контактів з оточенням	-	-

У таблиці 7 наведено відмінності показників за методикою «Діагностика емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні» (за В.В. Бойко) в учнів експериментальної та контрольної груп.

Відмінності показників за методикою «Діагностика емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні» (за В.В. Бойко) в учнів експериментальної та контрольної груп

№ з/п	Шкали	ЕГ	КГ	U тест Манна-Уїтні
1.	Невміння керувати емоціями	60,75	75,53	U=769,0 p=0,087
2.	Неадекватний прояв емоцій	59,25	83,89*	U=610,0 p≤0,05
3.	Негнучкість та невизначеність емоцій	60,97	74,32	U=792,0 p=0,120
4.	Домінування негативних емоцій	58,91	85,84*	U=573,0 p≤0,05
5.	Небажання зближуватися з людьми	60,41	77,45*	U=732,5 p≤0,05
6.	Загальна сума емоційних бар'єрів	57,27	94,97*	U=399,5 p≤0,05

Примітки: * – кореляція достовірна на рівні $p \leq 0,05$

Отже, з табл.7 видно, що в учнів контрольної та експериментальної груп було визначено значущі відмінності за шкалами: «неадекватний прояв емоцій», «домінування негативних емоцій», «небажання зближуватися з людьми» та «загальна сума емоційних бар'єрів». Тобто, учні контрольної групи на відміну від учнів експериментальної групи мають вищі показники за цими шкалами, що вказує на їхню схильність до неадекватного прояву емоцій, домінування в них негативних емоцій, небажання зближуватися з людьми, а також на більшу кількість загальної суми емоційних бар'єрів.

Також ми здійснили кореляційний аналіз (ранговий коефіцієнт кореляції r Пірсона) для визначення взаємозв'язків між досліджуваними показниками. В учнів контрольної групи спостерігалися негативні кореляційні зв'язки показників за шкалою «неадекватний прояв емоцій» із показниками «фрустрація потреби у досягненні успіху» ($r = -0.501$; $p \leq 0,05$) та показниками шкали «страх не відповідати очікуванням оточення» ($r = -0.544$; $p \leq 0,05$); А от показник емоційних бар'єрів «негнучкість та невизначеність емоцій» пов'язаний позитивними кореляційними зв'язками із показником «загальна тривожність у школі» ($r = 0.498$; $p \leq 0,05$) та показником «страх ситуації перевірки знань» ($r = 0,723$; $p \leq 0,01$). Тобто, в учнів контрольної групи за високих показників неадекватного прояву емоцій показники фрустрації потреби у досягненні успіху та страх не відповідати очікуванням оточення знижуються, і навпаки, що нижчого рівня в них є неадекватний прояв емоцій, то тим вищого рівня в них є фрустрація потреби у досягненні успіху та страх не відповідати очікуванням оточення. А що вищими в них є загальна тривожність у школі та страх перевірки завдань, то тим вищого рівня – негнучкість та невизначеність емоцій.

Також нами було визначено, що в учнів експериментальної групи немає кореляційних зв'язків між показниками емоційних бар'єрів із показниками шкільної тривожності. Це ми можемо пояснити тим, що не було виявлено високих показників тривожності. В учнів здебільшого спостерігається низький рівень загальної тривожності у школі (загальний емоційний стан, пов'язаний із різними

формами включеності в життя школи) – 89,6 % учнів, середній рівень мають 6,6 % учнів, а високий – 1,8 %.

Однак, зауважимо, що надто низькі показники тривожності можуть бути результатом активного витіснення особистістю своєї високої тривоги й бажання показати себе в кращому світлі.

Висновки. Проведене емпіричне дослідження психологічних особливостей емоційних бар'єрів в учнів основної школи надало можливість зробити наступні висновки:

- було визначено, що в учнів контрольної та експериментальної груп спостерігаються значущі відмінності за показниками емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні – учні контрольної групи більш схильні до неадекватного прояву емоцій, домінування в них негативних емоцій, небажання зближуватися з людьми, а також на більшу кількість загальної суми емоційних бар'єрів.
- В учнів експериментальної групи не виявлено впливу шкільної тривожності на виникнення у них емоційних бар'єрів, оскільки не було виявлено високих показників шкільної тривожності. Проте слід мати на увазі, що дуже низька тривожність може бути результатом активного витіснення особистістю своєї високої тривоги й бажання показати себе в кращому світлі.
- В учнів контрольної групи, навпаки, ми спостерігаємо наявність взаємовпливу шкільної тривожності та емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні: за високих показників неадекватного прояву емоцій, показники фрустрації потреби у досягненні успіху та страх не відповідати очікуванням оточення знижуються, і навпаки, що нижчим є неадекватний прояв емоцій, то вищими у них є фрустрація потреби у досягненні успіху та страх не відповідати очікуванням оточення. А що вищими в них є загальна тривожність в школі та страх перевірки завдань, то вищою є негнучкість та невіразність емоцій.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці корекційної програми зниження емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні учнів основної школи.

Список використаної літератури

1. Андреева Г.М. Социальная психология. Москва: Аспект Пресс, 1996. 376 с.
2. Кідалова М. Емоційний бар'єр: до визначення фенона і перспектив роботи з ним у віковому аспекті. Психологічні перспективи. Вип. 11. Луцьк: Волинський національний університет імені Л. Українки, 2008. С. 145-155.
3. Кідалова М. М. Психологічний зміст емоційних бар'єрів у підлітковому віці. Розвиток особистості в сучасному освітньому просторі: кол. монографія / за заг. ред. О.В. Горецькою. Донецьк: ЛАНДОН. XXI, 2013. С. 157-171.
4. Лушин П. В. О психологии человека в переходный период (Как быть, когда всё рушится). Киев: Науковий світ, 2007. 207 с.
5. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей учнів та студентів: Методичні рекомендації. К.: Міленіум, 2004. 54 с.
6. Корніяка О.М. Розвиток комунікативної компетентності особистості в сучасному соціокомунікативному просторі. Матеріали II Всеукраїнського

психологічного конгресу, присвяченого 110 річниці від дня народження Г.С. Костюка (19 – 20 квітня 2010 року). Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. Т.І. С. 140 -145.

7. Микляева А.В. Школьная тревожность: диагностика, профилактика, коррекция: учебное пособие. Санкт-Петербург: Речь, 2004. 248 с.
8. Общение и оптимизация совместной деятельности / под редакцией Андреевой Г.М., Москва: 1987. 297 с.
9. Панасенко Н.М. Психологія підлітка в сучасній ситуації соціального розвитку. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С.Д.Максименка. Т.VII, вип. 1. Київ, 2005. С. 235-243.
10. Психология. Словарь /Под общ. ред. АВ. Петровского, М.Г.Ярошевского. 2-е изд. испр. И доп. Москва: Политиздат, 1990. 494 с.
11. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург.: Питер, 1998. 720 с.

Spisok vikoristanoї literaturi

1. Andreeva G.M. Social'naja psihologija. Moskva: Aspekt Press, 1996. 376 s.
2. Kidalova M. Emocijnij bar'er: do viznachennja fenona i perspektiv roboti z nim u vikovomu aspekti. Psihologichni perspektivi. Vip. 11. Luc'k: Volins'kij nacional'nij universitet imeni L. Ukraïнки, 2008. S. 145-155.
3. Kidalova M. M. Psihologichnij zmist emocijnih bar'eriv u pidlitkovomu vici. Rozvitok osobistosti v suchasnomu osvith'omu prostori: kol. monografija / za zag. red. O.V. Gorec'koju. Donec'k: LANDON. ННІ, 2013. S. 157 -171.
4. Lushin P. V. O psihologii cheloveka v perehodnyj period (Kak byt', kogda vsjo rushitsja). Kiev: Naukovij svit, 2007. 207 s.
5. Kokun O.M. Optymizatsiya adaptatsijnykh mozhlyvostey uchniv ta studentiv: Metodichni rekomendatsiyi. K.: Milenium, 2004. 54 s.
6. Kornijaka O.M. Rozvitok komunikativnoї kompetentnosti osobistosti v suchasnomu sociokomunikativnomu prostori. Materiali II Vseukraïns'kogo psihologichnogo kongresu, prisyvachenogo 110 richnici vid dnja narodzhennja G.S. Kostjuka (19 – 20 kvitnja 2010 roku). Kiïv: DP «Informacijno-analitichne agentstvo», 2010. T.I. S. 140 -145.
7. Mikljaeva A.V. Shkol'naja trevozhnost': diagnostika, profilaktika, korrekcija: uchebnoe posobie. Sankt-Peterburg: Rech', 2004. 248 s.
8. Obshhenie i optimizacija sovmestnoj dejatel'nosti / pod redakciej Andreevoj G.M., Moskva: 1987. 297 s.
9. Panasenko N.M. Psihologija pidlitka v suchasnij situacii social'nogo rozvitku. Zbirnik naukovih prac' Institutu psihologii im. G.S.Kostjuka APN Ukraïni / Za red. S.D.Maksimienka. T.VII, vip. 1. Kiïv, 2005. S. 235-243.
10. Psihologija. Slovar' /Pod obshh. red. AV. Petrovskogo, M.G.Jaroshevskogo. 2-e izd. ispr. I dop. Moskva: Politizdat, 1990. 494 s.
11. Rubinshtejn S.L. Osnovy obshhej psihologii. Sankt-Peterburg.: Piter, 1998. 720 s.

Zelenska Z.P. The results of the study of the development of communicative skills of primary school students in the process of learning foreign language vocabulary. The article represents the results of an empirical study aimed at determining the psychological characteristics of emotional barriers in interpersonal communication of primary school students.

The differences were found in the indicators of emotional barriers in interpersonal communication between students in the control and experimental groups. It is noted that the students in the control group are more prone to inadequate expression of emotions, the dominance of negative emotions, unwillingness to be closer to people as well as a greater number of total emotional barriers. It was also determined that the students in the control group with high rates of inadequate expression of emotions indicators of frustration of the need to succeed and the fear of not meeting the expectations of others are reduced, and vice versa, the lower the rate of inadequate expression of emotions the higher the level of frustration success and the fear of not meeting the expectations of others. And the higher the level of school anxiety and the fear of checking tasks, the more inflexible and vague their emotions are. But low levels of anxiety may be the result of an individual's active displacement of their high anxiety and desire to show themselves in a better light.

The results of the empirical study indicate the need to develop and implement a correctional program that will aim to reduce emotional barriers to interpersonal communication and school anxiety.

Key words: emotional barriers, interpersonal communication, the need in communication, elementary school student, school anxiety.

УДК 925 : 159.927-134

Івашкевич Е.Е.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХНЬОЇ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ

Івашкевич Е.Е. Емпіричне дослідження готовності студентів до виконання перекладацької діяльності та їхньої самоактуалізації в професійній сфері. В статті зазначено, що професійне становлення особистості є цілісним процесом, який динамічно розгортається в часі та просторі, триває від формування професійних намірів до повної реалізації себе у творчій професійній діяльності, основною суперечністю якої є протиріччя між сформованими властивостями особистості й об'єктивними вимогами провідної діяльності, значення якої полягає в тому, що вона має зумовлювати подальший особистісний розвиток. Наголошено, що реалізуючи себе в провідній діяльності, особистість поступово змінюється, що призводить до перебудови мотивів своєї провідної діяльності, до формування нових властивостей, якостей та характеристик людини, які є надзвичайно важливими та значущими для здійснення професійної діяльності.

Зазначено, що готовність до здійснення перекладацької діяльності передбачає наявність у фахівця професійної компетентності, тобто, знання лінгвістичного матеріалу, володіння способами, прийомами і засобами актуалізації цих знань у конкретній ситуації, високий рівень розвитку навичок аудіювання, говоріння, письма іноземною мовою. Готовність фахівця до здійснення перекладацької діяльності передбачає здатність спеціаліста виявляти високий рівень мисленнєвої та пізнавальної активності, самостійності та самоорганізації у розв'язанні комунікативно-пізнавальних завдань та задач. Визначено, що різний рівень опанування системою необхідних знань, умінь і навичок, різна ступінь активності й самостійності особистості визначають і різний ступінь готовності до прийняття перекладачем самостійних виважених рішень і здійснення самостійних дій.

Виокремлено критерії професійного становлення майбутніх перекладачів. Проаналізовано результати за рівнем готовності майбутніх фахівців до виконання професійної діяльності.